К. В. Лёгенькая

Навуковы кіраўнік
А. А. Станкевіч

Гомельскі дзяржаўны ўніверсітэт
імя Ф. Скарыны
Рэспубліка Беларусь

УСТОЙЛІВЫЯ АБРАМЛЯЛЬНЫЯ ФОРМУЛЫ БЕЛАРУСКАЙ НАРОДНАЙ КАЗКІ

Гістарычны шлях, які прайшло чалавецтва ад старажытнасці да сённяшніх дзён, складаны і супярэчлівы. На ім часта сустракаліся прагрэсіўныя і рэгрэсіўныя з’явы, імкненне да новага і адданасць традыцыям, жаданне перамен і ідэалізацыя мінулага. Аднак ва ўсіх сітуацыях немалаважную ролю адыгрывала культура, якая дапамагала чалавеку адаптавацца ў зменлівых умовах. У ёй, нібы ў люстэрку, выражаліся асноўныя погляды і памкненні народа, яго своеасаблівы ідэйна-эстэтычны і этычны кодэкс. Яскравым прыкладам гэтага можна лічыць казку, дзе заўсёды праяўляюцца рысы людзей, якія яе стварылі, іх незгасальная вера ў перамогу дабра над злом, у лепшую і шчаслівую будучыню, у справядлівасць.

Мастацкая вобразнасць і арыгінальнасць казкі ствараецца ў выніку сінтэзу ўсіх паэтычных і кампазіцыйных сродкаў: эпітэтаў, параўнянняў, гіпербал, паўтораў, зачынаў, канцовак і г. д. Спецыфіка гэтых сродкаў у тым, што яны з’яўляюцца агульнымі для многіх твораў. Менавіта таму іх называюць устойлівымі формуламі.

З боку кампазіцыі звычайна выдзяляюць абрамляльныя формулы і медыяльныя (Н. Вядзернікава). Абрамляльныя можна падзяліць на ініцыяльныя (прыказкі, зачыны) і фінальныя (канцоўкі, канцавыя прыказкі) шаблоны.

Ініцыяльныя формулы маюць вельмі важную функцыю – зацікавіць слухача, увесці яго ў незвычайны, ірэальны свет казкі. Вылучаюць прыказкі-прыгаворкі, якія не звязаны з сюжэтам казкі, выконваюць толькі забаўляльную функцыю і маюць разгорнуты выгляд.

Больш лаканічным з’яўляецца зачын казак, яго задача даць слухачу пэўную інфармацыю аб далейшым змесце казкі. «У некатарым царстве, у некатарым гасударстве жыў-быў цар» – звычайны зачын, які паказвае на месца дзеяння («некатарае царства»), час («жыў-быў»). Выкарыстаныя ў апошняй формуле дзеясловы існавання «жыць» і «быць» абазначаюць даўно мінулае дзеянне, таму можна гаварыць аб умоўнасці і нават нерэальнасці факта дзеяння. Гэту думку пацвярджае і формула «ў некатарым царстве», што паказвае на невядомасць, недакладнасць месца падзей.

З вышэйсказанага бачна, што зачын мае тэмпаральную і лакальную функцыі, такім чынам утвараючы казачны хранатоп.

Да абрамляльных казачных формул, акрамя ініцыяльных, адносяцца фінальныя звароты. Яны ў сваю чаргу ўключаюць у сябе формулы канцовак і канцавых прыказак. Калі галоўная функцыя зачынаў псіхалагічна настроіць слухача, увесці ў фантастычны свет казкі, то функцыя канцовак процілеглая – вярнуць яго з чарадзейнага свету да рэальнасці.

Як і зачын, канцоўка мае непасрэднае дачыненне да асноўнага зместу казкі. Ідучы пасля кульмінацыйнага моманту, яна паведамляе пра добрае завяршэнне фантастычных падзей, перамогу ўсемагутнага дабра, справядлівасці. Традыцыйная формула канцоўкі мае наступны выгляд: «І сталі яны жыць і пажываць і дабра нажываць». Ключавымі словамі тут з’яўляюцца аднакаранёвыя дзеясловы існавання «жыць», «пажываць» і «нажываць». Нагадаем, што дзеяслоў «жыць» выкарыстоўваецца і ў зачынах, толькі там ён ужываецца ў форме прошлага часу і паказвае на ўмоўнасць, недакладнасць факта дзеяння. У канцоўцы ж выкарыстоўваецца неазначальная форма дзеяслова – інфінітыў, які ўвогуле не здольны выконваць тэмпаральную функцыю. Аднак дае падставу разважаць аб праўдзівасці падзей канцоўка наступнага тыпу: «…памірыліся яны і цяпер, мусіць, ладна жывуць». У дадзеным выпадку сэнсавы акцэнт прыпадае не на дзеяслоў цяперашняга часу «жывуць», а на мадальнае слова «мусіць», якому характэрна значэнне магчымасці, меркавання, дапушчэння.

Канцоўка можа мець наступны выгляд: «І я на тым вяселлі быў, мёд, віно піў, па барадзе цякло, а ў роце не было. Далі мне там смаляную кабылку, лазовае сядло, гарохавую пугу. Еду я назад на кабылцы, бачу – гумно гарыць. Я спыніў кабылку, пачаў яго тушыць. Пакуль тушыў – кабылка мая ад агню растала, сядло козы з’елі, а пугу вароны раздзяўбалі… Адтуль я далей

пехатою пайшоў, да вас прыйшоў і гэтую казку расказаў». Адсюль бачым, што канцавая прыгаворка служыць толькі для пацверджання міфічнасці, выдуманасці казачных падзей, для стварэння ўзнёсласці аповеду і эмацыянальнай разрадкі слухачоў.

Такім чынам, устойлівыя абрамляльныя формулы казкі значна ўзбагачаюць фантастычны аповед, робяць яго непадобным да іншых фальклорных жанраў. Разам з тым, яны дапамагаюць выяўленню характэрных рыс беларускай культуры, якія ў алегарычнай зашыфроўцы леглі ў аснову твора.

А. А. Максименко
Научный руководитель
П. М. Батура
Белорусский торгово-экономический
университет потребительской кооперации
г. Гомель, Республика Беларусь

УГО ЧАВЕС И ЕГО ВКЛАД В ФОРМИРОВАНИЕ НОВОЙ МОДЕЛИ МИРОУСТРОЙСТВА

Распад СССР превратил биполярный мир в однополярный, где США становятся «международным жандармом» и стремятся «делать погоду» на планете. Под предлогом установления демократии именно США при поддержке НАТО организовали вооруженные акции по уничтожению политических режимов в Ливии, Ираке, Афганистане, замахиваются на Иран, а революции «арабской весны» дестабилизировали обстановку в этом регионе (к примеру, Египет). В результате льется кровь, но не видно демократии в этих странах. Цель «борьбы за демократию» – полезные ископаемые этих государств (нефть, газ и др.). Но не все великие державы с таким положением согласны (Россия, Китай, Индия, Беларусь и многие другие). Особое место в этой когорте занимает Боливарианская Республика Венесуэла в лице ее Президента Уго Чавеса.

Родился Уго Рафаэль Чавес Фриас 28 июля 1954 г. в многодетной семье. Сложной и противоречивой была его биография. Следует отметить, что еще до своего президентства Чавес уже сформировался как бесспорный лидер, выделявшийся широтой общественно-политического кругозора и эрудицией. Природа наделила его организаторскими способностями, умением убеждать людей в своей правоте. Он получил прекрасное военное и гражданское образование. Встав во главе государства в 1988 г. и сформировав дееспособную правительственную команду, Чавес стал претворять в жизнь давно вынашиваемые планы.

В 1999 г. была принята новая Конституция, в которой объявлялось равенство всех форм собственности. Оно должно гарантировать реальное существование смешанной экономики и действительно свободной конкуренции. По Конституции все стратегические отрасли и ресурсы экономики, а также сфера образования и здравоохранения принадлежат государству. Приоритетной объявлена защита наименее защищенных слоев населения: детей, молодежи, пенсионеров, инвалидов. Венесуэла, как известно, занимает одно из ведущих мест в мире по запасам и добыче нефти. Чавес изгнал американцев из нефтяной промышленности, а потом и войска.

Осуществив кардинальные изменения во внутренней политике, Уго Чавес активизировал и внешнеполитическую деятельность, отстаивая многополярный мир и переустройство мирового порядка на справедливой, равноправной основе на базе «сбалансированной взаимозависимости». Несмотря на «левую риторику» Чавес был далек от экспериментов в стиле Ленина, Сталина или Пола Пота. Он бросил вызов США невзирая на их неоднократные попытки свергнуть политический режим Венесуэлы и самого президента. Он наладил всестороннее сотрудничество с Кубой, поставляя ей даже избыточное количество нефти и получая взамен квалифицированных врачей и учителей.

Приоритетным для Венесуэлы остается упрочение связей со странами Организации стран-экспортеров нефти (ОПЕК), равно как и с теми, кто не входит в эту организацию, прежде всего с Россией, Мексикой, Норвегией. Что касается отношений с Россией, то благодаря закупкам российского вооружения Чавес получил возможность обойти американское эмбарго на поставки оружия. Заслуживает внимания сформулированная Чавесом идея образования Конфедерации государств Латинской Америки. Тем самым он пытался воплотить в жизнь мечту Боливара об объединении латиноамериканских государств. Он продвигал идею создания в Латинской Америке военно-политического союза в рамках так называемой «оси добра» в противовес американской